

відповідальності особи, яка здійснила підроблення, збут, використання підробленого документа, сприяла такому підробленню шляхом виготовлення засобів або знарядь підроблення документів, однак повідомила про це правоохоронні органи чи представників влади, до моменту виявлення злочинної діяльності, і відшкодувала повною мірою збитки, завдані використанням підробленого документа.

Босак О. О.,

*ад'юнкта кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ШАХРАЙСТВА НА ОБ'ЄКТАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Доказування на досудових стадіях кримінального процесу у справах про шахрайства на об'єктах залізничного транспорту відзначається особливою складністю через високу інтенсивність пасажирських потоків на станціях та вокзалах. В обстановці безперервного та швидкого руху великих мас людей, пов'язаного з користуванням послугами транспорту, виконанням пасажирами багатьох операцій (купівля квитків, оформлення, здача й отримання багажу, посадка і висадка з поїздів) постійно виникають фактори, що відволікають пильність, коли потенційно існує можливість відносно легко вчинити злочин і непомітно зникнути.

Під час розслідування кримінальних справ даної категорії злочинів постійно виникають певні специфічні проблеми. Так, під час розслідування кримінальної справи, порушеної щодо гр. Б. за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК України, виникли труднощі під час допиту потерпілого В., які полягали у малограмотності потерпілого і його неможливості розповісти про події вчинення відносно нього злочину. У зв'язку з цим, з метою з'ясування усіх фактів учинення злочину було витрачено досить

багато часу для допиту, втрачено оптимальність й динамічність проведення цієї слідчої дії.

Практика розслідування кримінальних справ підтверджує доцільність у певних випадках проводити допит потерпілого на місці події, якщо він іногородній або слабо орієнтується на місцевості. Цей тактичний прийом істотно допомагає оживити в його пам'яті окремі важливі обставини події та отримати про них свідчення. Крім того, на залізничних вокзалах пасажери зазвичай бувають уперше та місцевість їм, як правило, незнайома, вони не володіють відповідною термінологією назв об'єктів, які знаходяться на залізничних вокзалах. За неможливості проведення допиту на місці події, під час допиту в службовому кабінеті можна схематично замалювати місце події із зазначенням, де знаходився потерпілий і злочинець. Такі схеми використовуються при огляді місця події, а також для встановлення можливих суперечностей у свідченнях інших учасників розслідування (свідків, обвинувачених) і з'ясування у кінцевому підсумку істини у справі.

Під час допиту потерпілого особлива увага звертається на спосіб заволодіння майном, оскільки іноді обвинувачений з метою пом'якшення покарання викривляє обставини вчинення злочину. Так, під час розслідування кримінальної справи, порушеної відносно гр. П. за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України, обвинувачений при допиті вказував, що майно у потерпілих він не забирав, а вони самі передали йому свої гроші та мобільні телефони під час тривалої розмови між ними. Таким чином, обвинувачений П. переконував слідство, що він заволодів майном потерпілих шахрайським шляхом. Під час досудового слідства встановлено, що насправді обвинувачений П. відкрито заволодів майном потерпілих, але не шахрайським шляхом, а шляхом учинення грабежу. Більше того, до цього епізоду він вчиняв аналогічні злочини за подібною схемою. Лише додаткові детальні допити потерпілих дали можливість правильно кваліфікувати злочинні дії обвинуваченого П.

Під час допиту потерпілого необхідно докладно з'ясувати обставини, за яких потерпілий був залучений в обманні дії. Зазвичай шахраї психологічно точно вибирають жертву злочину, впливають на такі її особисті якості, як користь, довірливість, легковажність, відсутність належного життєвого досвіду. Потрібно мати на увазі, що під час допиту потерпілого іноді доводиться торкатися явно збиткових з моральної точки зору вчинків потерпілих, що вимагає необхідної делікатності, тактовності, але водночас наполегливості в з'ясуванні всіх деталей.

Інколи трапляються випадки, коли потерпілий та обвинувачений були деякий час знайомі до моменту вчинення злочину. При розслідуванні кримінальної справи, порушеної щодо гр. П. за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК України, встановлено, що обвинувачений був знайомий із потерпілим гр. Г., оскільки вони разом відбували строкову службу в Збройних Силах України. Під час випадкової зустрічі на залізничному вокзалі ст. Київ-Пасажирський у м. Києві обвинувачений попросив у потерпілого мобільний телефон, щоб зателефонувати рідним. Після телефонної розмови обвинувачений П. повернув потерпілому Г. мобільний телефон, але оскільки у нього не було мобільного телефону і не було змоги його придбати, то він вирішив заволодіти мобільним телефоном потерпілого. Він знову попросив у потерпілого Г. мобільний телефон начебто для здійснення дзвінка. Коли обвинувачений П. взяв мобільний телефон, він зробив вигляд, що набрав номер і з метою конфіденційності телефонної розмови почав відходити від потерпілого Г., який, не підозрюючи злочинних намірів обвинуваченого П., не акцентував увагу на його діях. Лише через деякий час він зрозумів, що обвинувачений П. шахрайським шляхом заволодів його мобільним телефоном. Під час допиту обвинувачений П. пояснив, що на момент заволодіння мобільним телефоном потерпілого йому дуже захотілось мати мобільний телефон і він не думав про протиправний характер своїх дій та їх наслідки.

Перший ворог потерпілого від шахрайства – надмірна довірливість, яка працює на руку шахраям. У багатьох випадках чималих втрат могло б і не бути,

якби жертва виявила обережність. Так, до чергової частини лінійного відділу на ст. Київ-Пасажирський у м. Києві звернувся гр. П. із заявою про те, що на залізничному вокзалі ст. Ірпінь Південно-Західної залізниці двоє раніше йому невідомих чоловіків шляхом обману, під приводом відправити СМС-повідомлення заволоділи його мобільним телефоном. Через декілька днів з подібною заявою звернувся гр. Р., який повідомив, що на залізничному вокзалі ст. Буча двоє невідомих чоловіків під приводом послухати музику заволоділи його мобільним телефоном. У ході проведення оперативно-пошукових заходів зі встановлення осіб, які заволоділи шахрайським шляхом вказаними мобільними телефонами, співробітниками карного розшуку були затримані гр.ни Д. та К., які повністю зізналися у заволодінні обманним шляхом мобільними телефонами на станціях Ірпінь та Буча.

*Вартилецька І. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВОСУДДЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Вирішення завдання вдосконалення кримінально-правової охорони інтересів правосуддя у національному законодавстві України передбачає вивчення сучасного зарубіжного законодавства, що має на меті виявлення моментів, які можуть бути враховані в процесі подальшої правотворчості. Адже звернення до зарубіжного досвіду при дослідженні проблем права корисне як для ознайомлення із зарубіжним законодавством, так і для можливого їх врахування в національному праві. Як слушно зазначав з цього приводу французький правознавець Марк Ансель, вивчення іноземного права відкриває перед юристом нові обрії, дозволяє йому краще пізнати право своєї країни, оскільки специфічні риси цього права особливо виразно виявляються в порівнянні з іншими системами. Порівняння здатне озброїти юриста ідеями і